

La formació cristiana dels infants i joves

RAFA GASOL, salesià.

Les planes que vénen a continuació són “una” proposta per reflexionar operativament sobre la pastoral a fer amb els infants i joves a casa nostra¹. Estic convençut que ja no podem perdre de vista que la presència de l'Església entre els infants i joves ha de ser cada vegada més plural i diversificada, tot partint de les situacions concretes on ells es troben.

Crec que la comunitat cristiana i la vida concreta dels infants i joves són per nosaltres els “llocs teològics” per escoltar i comprendre tant la paraula immediata de Déu com la resposta eclesial més adient a donar en aquest moment de la història. La comunitat cristiana, nosaltres, abans d'interrogar-se sobre el què ha de dir als joves, es pregunta què li diu avui l'Evangelí. Fent-se aquesta pregunta s'adona que els joves no són un problema a resoldre sinó “una gran oportunitat” per a repensar l'experiència cristiana original i relacionar-la amb l'existència humana d'avui. És a dir, els joves són una oportunitat per repensar la nostra pastoral.

A. PASTORAL INFANTIL I JUVENIL, D'ON VENIM I ON SOM

1. Unes definicions i tres models clàssics per arribar als infants i joves.

No és senzill definir en poques paraules què és **evangelitzar**. Ens quedem amb les expressions del CPT: “Evangelitzar és descobrir en el cor de cada dona i de cada home l'acció i l'escalf de l'Esperit; és establir les mediacions oportunes per tal que les persones senzilles, i tal vegada afligides, puguin trobar-se amb Déu. Evangelitzar és ajudar a refer l'experiència de Déu de molta gent allunyada, experiència que està intrínsecament lligada a l'amor als germans i, per tant, a aquella opció preferent pels pobres i per la justícia que fou distintiu del Messies Jesús”².

Evangelitzar és descobrir en el cor de cada dona i de cada home l'acció i l'escalf de l'Esperit.

1. Aquesta comunicació va ser presentada en la trobada de la CET-URC, a Tiana, el dia 1 de febrer de 2006.

2. CPT, 1d.

Per cercar una definició de **pastoral** ens acollim a aquella que diu que³ és “tota aquella presència i el conjunt d’accions mitjançant les quals l’Església ajuda els joves a preguntar-se i a descobrir el sentit de la seva vida, a descobrir i assimilar la dignitat i exigències d’èsser cristians, els proposa les diverses possibilitats de viure la vocació cristiana en l’Església i en la societat, i els anima i acompanya en el seu compromís per a la construcció del Regne”

Hem viscut uns **models clàssics** per arribar als joves

- Model *catecumenal*: gràcies a les famílies, l’escola, la catequesi
- Model *pastoral*: amb l’acompanyament i iniciatives creatives per als adolescents i joves en la seva transició completa a la vida cristiana adulta
- Model *missioner*: per arribar als que es situaven fora...

I podem afirmar que el model *catecumenal* ja no serveix per arribar a la majoria del jovent; el model *pastoral* caldrà repensar-lo en aquest nostre món pluricultural i interreligiós⁴; el model *missioner* ha esdevingut prioritari: estem en terra de missió. Cal pensar la primera evangelització entre els infants i joves, entre les famílies. Fins i tot amb aquells que, participant

en celebracions eclesials, no han estat iniciats a experimentar la trobada personal amb Jesucrist

Subratllem, també, que l’Església de casa nostra ha fet una **opció prioritària per la pastoral de joventut**⁵. No partim de zero..., i anem cap a un altre lloc...

2. A qui ens adrecem?

Ja no hi ha “la” pastoral infantil i juvenil. S’ha imposat la diversitat. Creix la dificultat de catalogació. S’imposa la necessitat de projectes ben diferenciats. Els manuals de sempre de psicologia evolutiva, bàsics per programar la pastoral i l’educació de la fe, ja no ens serveixen... per a tots.

La transició al món adult (també eclesial) s’ajorna; la immediatesa de respostes complica els compromisos estables i de per vida; els models de vida, els líders, els adults de referència són febles: confusió de rols, conflicte d’autoritat en la presentació de valors de vida; creix una nova vivència de la sexualitat sense compromís, sense afectivitat i amb nous llenguatges sanitaris o lúdics, però no morals i religiosos.

Es constata el semi o total analfabetisme de socialització religiosa, de

3. LV Asamblea Plenaria de la Conferencia Episcopal Española. *Orientaciones pastorales sobre pastoral de juventud* (18-23 noviembre 1991).

4. CPT, 21 “El Concili invita a les parròquies, els moviments, els col·legis, les comunitats cristianes a una tasca d’educació per a la convivència i d’obertura a les diverses cultures des d’un esperit de clara identitat cristiana i de tot allò de bo que l’Esperit hi ha sembrat”

5. CPT, 26-28.

cultura religiosa, de cultura cristiana i amb tendències a una religiositat a la carta que no afecta ni altera de debò les seves vides

Una dada important: La situació dels adolescents i joves és com “l’iceberg” de la situació dels adults de la vella Europa descristianitzada i culturalment preparada: espiritualitat difusa, de baixa intensitat; construcció estrictament personal, desdogmatitzat, eclèctic, reservat a l’àmbit privat i desencarnat de la història. En comptes del missatge del Regne, prevalen els dos elements que interessen al sistema econòmic imperant: El Poder (valor i superioritat de l’individu sobre tot el que l’envolta) i el Diner (materialització dels valors)

Una altra dada: Malgrat la diversitat, els joves de casa nostra mostren uns elements comuns: la necessitat de trobar la identitat, la recerca de pertinença i la recerca de sentit

3. A qui arribem?

A pocs:

Molts infants, menys pre-adolescents, alguns adolescents, pocs joves ...

Només cal mirar els nostres ambients. També mirem els estudis sobre la religiositat... Les estadístiques no ho diuen tot... però ens diuen que alguna cosa no funciona com abans, tot i que més de la meitat dels adolescents i joves de 15 a 29 anys es consideren “creients cristians”...

Referint-se als joves, es parla de demanda de religiositat i desafecció de la dimensió institucional d’allò religiós: han reconvertit la religió i la fe en un cristianisme humanitari i autònom.

Els que es queden:

- Els que hi són “per temporades”, “de pas”: en moments de sacramentalització socialment reconeguda o de connexió amb moments escolars o dels moviments coneguts en etapa escolar
- Els que cerquen la satisfacció socioafectiva i celebrativa. Recordem la importància de l’experiència afectiva, particularment en l’adolescència...
- “Els/les incombustibles”. Els de sempre. Han crescut “a casa” des que eren nens de catequesi. Ara són catequistes, monitors, voluntaris per al que calgui, amb rols d’adult (sovint, abans d’hora),... A vegades, alguns d’ells pateixen el “síndrome de fill gran” de la paràbola del pare que espera...
- Els joves immigrants, sobretot llatinoamericans, que cerquen aquella religiositat dels llocs d’origen i el caliu d’unes comunitats on poder expressar la fe. S’imposa el canvi de mentalitat, la metanoia: “de sense papers” a “germans en la fe”...
- Els joves amb una reeixida experiència de fe. Segons les enquestes, coincideixen amb aquells que posseeixen més factors positius en les seves vides: nivell de felicitat, d’ètica i valors, de compromís social, d’associacionisme,...

Els que marxen:

- Marxen sense conflicte... Temps bons entre capellans, moviments, catequistes, monges... que es queden petits per als propis interessos. Hi ha coses més importants. Mai (mai?) no havien sentit com a pròpia l'experiència de fe o no havien après a interioritzar l'experiència religiosa infantil de la fe.
- Marxen sense haver trobat models suficientment atractius d'adult en la fe, incapaços de competir amb els nous agents socialitzadors: la televisió, el carrer, la música, la nit. Romandre a l'Església..., essent gent d'aquest estil concret, no te cap avantatge... A més a més, l'aliment i el material per al desenvolupament de creences es troba en l'àmbit del consum cultural, sigui el cinema, la música o la literatura.
- Marxen sense consciència de "marxar". Es distancien, sense bel·ligerància. Ells i elles ja creuen "en alguna cosa", eclèctica, que no altera les seves conductes, els seus valors, les seves eleccions. Els serveix, això sí, per als moments de crisi perquè ajuda a autoconsolar-se. L'experiència eclesial que han tingut – mirem la pastoral sacramental, per exemple –, no els ha servit per a formar la identitat personal.

Tornaran?... o no!!!!

- Potser en casar-se?, a batejar els fills?, a l'enterrament? I l'Es-

glésia seguirà alimentant el seu desig difòs... Model sociològic...

- Una constatació important: Segons els estudis de religiositat, els joves no estan allunyats del món espiritual. Déu, o allò que fa referència "al diví", no ha mort. El que passa és que ja no es viu en clau cristiana sinó en clau de petites o grans sacralitzacions o de religions substitutives. Això, sembla, pel fracàs de la socialització religiosa.

Una pregunta:

Hauríem de canviar alguna cosa per a que els infants, adolescents i joves vulguin fer el camí de seguiment de Jesucrist? Hauríem de canviar alguna cosa per complir la finalitat del Concili Provincial Tarraconense i concretar en el món infantil i juvenil la pregunta: Com evangelitzar, avui, la nostra societat?⁶

B. CAP A UN MODEL FORMATIU DIVERSIFICAT

1. Criteris de fons

Els **agents de pastoral** de joves ens situem com a creients que reconeixem la iniciativa gratuïta de Déu que surt a l'encontre de cada persona i envia Jesucrist com expressió del seu amor i com a referent de persona en plenitud.

El **camí de fe** de qualsevol creient connecta radicalment en el misteri de l'encarnació, mort i resurrecció de

Jesucrist, i troba la seva fonamentació en el misteri pasqual.

La gran **oferta** que volem fer en pastoral juvenil és **el do que hem rebut: Jesucrist**. Des d'aquí plantejem els diversos itineraris per tal que cada persona pugui fer el seu procés de seguiment personal i comunitari. Per a nosaltres, agents de pastoral, l'objectiu bàsic de la pastoral de joves és la humanització. Oferim, des de la lectura creient de l'evangeli, el model d'humanitat en plenitud: Jesucrist.

Volem donar a conèixer Jesucrist a **totes** les persones joves. Veiem que arribem a **alguns**. Afirmem que ens importa **cadascú**: perquè cada infant i jove és un do de Déu per a les nostres vides i per a la nostra missió. És un do per a l'Església i la societat, no és nostre.

El camí propi i natural de la pastoral és **la tasca educativa feta en el quotidià**.⁷

Cada infant i jove és un do de Déu per a les nostres vides i per a la nostra missió.

Apostem per **la fragilitat**: l'educador és un suggeridor de rutes entre possibles itineraris en el desert religiós que l'envolta. Desert que el despulla de seguretats, de certeses. Desert com a lloc de temptació, una de les quals és l'enyorança d'altres temps en sentir la impotència pastoral... Desert que disposa l'educador a fer l'experiència de fill "en les mans de la mare", de pare "del fill gran de casa", de bon pastor "que surt a cercar les 99 ovelles que han marxat de la pleta".

Per tant, no ens juguem la vida per l'organització de "múltiples" iniciatives i activitats: **Pastoral de la interiorització**. No ens juguem la vida pel "número de clients": **Pastoral de minoria**. No ens juguem la vida per "la quantitat de sacraments administrats". **Pastoral de qualitat**, no de cristiandat. No ens juguem la vida en sabers, sinó en **Pastoral del sentit integral de vida**.⁸

Seguim creient que "*la glòria de Déu és que la persona visqui*"!!!!!!⁹. I **viure**, per a nosaltres, és fer-ho amb Sentit i Compromís: **Sentit** (model de vida, sentit de vida), gràcies a alguns factors bàsics rebuts des de la comunitat cristiana: **L'acollida** (des de la situació personal on es troba!);

7. "És necessari un camí gradual, sistemàtic, que articuli aquests moments forts i especials, els moments de les grans emocions, amb el ritme normal i tantes vegades sense relleu del cada dia; perquè la vida es fa precisament en aquest "cada dia" que, moltes vegades, ens sembla insignificant." A. Domènech, "Un procés d'evangelització en el món jove", Trobada Diocesana d'Animadors de Pastoral Juvenil. Delegació Diocesana de Pastoral de Joventut. Arquebisbat de Barcelona, 1999 p.11.
8. "El cristianisme, com camí amb Crist vers el Pare en l'Esperit, en catequesi fa passar a segon terme els catàlegs de veritats a aprendre. (...) Aquestes veritats estan obligades a operar la seva validació en un itinerari de recerca de sentit o en un itinerari creient" G. Adler, citat a J.Mª Maideu, "Camino para la fe", p.9 (en premsa).
9. Sant Ireneu: "La glòria de Déu és que l'home visqui".

l'acompanyament (Emmaús és el paradigma de la trobada amb Déu des de la experiència de derrota); **la iniciació** (a la interioritat, a l'espiritualitat, a la pregària, a la contemplació del Déu de Jesucrist); **la personalització** (en l'itinerari d'iniciació cristiana per a cadascú!); **la comunitat** (des dels plantejaments d'un Projecte Pastoral de la Comunitat, que no depèn del prevere de torn, sinó de la comunitat cristiana estable convertida en agent de pastoral); **i compromís** (en la caritat, l'amor, el lliurament desinteressat, l'experiència de gratuïtat,...).

Estem atents a unes interpellacions insistents en el nostre avui:

Partir de la realitat: optem per “la iniciació a la vida cristiana” de la majoria d'infants i joves, és a dir, introduir-los en un “món nou de valors,

de relacions, de símbols i comportaments, de criteris de judici, de judici i valoració de la vida”¹⁰.

Anar per tot el món: optem per caminar amb la gent¹¹, compartir preguntes, dubtes i desil·lusions... i des d'això trobar la misericòrdia de Déu per a cadascú i... comunicar-la.

Mirar el voltant: optem per partir de les persones concretes, com Jesús, que ve a curar els cansats i atribolats¹².

2. La formació cristiana dels infants i els joves

Aquests són els grans trets de la formació:

Integral, global¹³, de *tota la persona* (no només del cap: esperit, àni-

10. A. Domènech, “Un procés d'evangelització en el món jove”, Trobada Diocesana d'Animadors de Pastoral Juvenil. Delegació Diocesana de Pastoral de Joventut. Arquebisbat de Barcelona, 1999, p.29.

11. “Sovint parlem de les persones: les dones, els pobres, els immigrants, els divorciats, els que han practicat avortament, els presos, les persones afectades per la SIDA, els homosexuals, els drogoaddictes. Les nostres paraules a favor de Crist, tanmateix, no tindran autoritat si no donem autoritat a la seva experiència, si no aprenem el seu llenguatge, si no acceptem els seus dons” T. Radcliffe, en el Sínode d'Europa, 1999: citat a J.Mª Maideu, “Camino para la fe”, p.21 (en premsa).

12. “L'Església ha d'acompanyar cada cop més a una ampla diversitat de persones: nous convertits que escolten l'evangeli per primer cop; persones nascudes de pares creients, però sense haver tingut mai una experiència cristiana i que, un dia, la descobreixen; cristians catequitzats en la infància, que de seguida s'allunyaren de tota pràctica religiosa i arriben a l'edat adulta amb coneixements religiosos més aviat infantils; no creients marcats per una catequesi precoç mal feta o mal assimilada que, un dia, volen tornar a creure” G. Routhier, *Le devenir de la Chatéchèse*. Médiaspaul, Montréal-Paris, 2003, p.59: citat a J.Mª Maideu, “Camino para la fe”, p.22 (en premsa).

13. Que remarca aquests *quatre aspectes*: la *identitat personal*: la “vida” de cada persona; la trobada amb *Jesucrist*: nucli de formació i creixement de la fe; la *pertinença eclesial*: espai de fraternitat i celebració; la vida com *vocació i servei*: una espiritualitat encarnada que genera fraternitat i transforma el món.

ma i cos)¹⁴: unint fe – vida¹⁵, continguts – experiències, raonament – sentiments, acció – reflexió, comunió – missió, espiritualitat – compromís, lluita – festa.

Que disposa d'un **projecte marc**¹⁶ **unitari** (engloba els diversos elements); **orgànic** (sense juxtaposició d'intervencions, evitant els localismes estèrils); **progressiu** (tot està relacionat i atenent les possibilitats de cada persona).

Que **té present l'ampla diversitat** de persones i el **procés gradual de cadascuna d'elles**; que te clar el *protagonisme* de cadascú: la impossibilitat de suplència per part de ningú a ningú en l'acte d'adhesió i de confiança en Déu; que reconeix que no es porta Déu a ningú, més aviat s'ajuda a prendre consciència i a acceptar una presència ja regalada al subjecte: *l'Esperit ens precedeix*; que sap que *no hi ha educació directa de la fe*, sinó

transmissió dels ensenyaments de la fe; que identifica el *dinamisme habitual de la transmissió de la fe*: la proposta, l'assimilació personalitzada, la trobada amb el Déu viu¹⁷.

Que **neix de la comunitat cristiana**; del pacte i la decisió comunes sobre objectius, criteris i valors; de la dedicació prioritària de persones i recursos materials; d'una acurada formació inicial i continuada dels agents, especialment dels laics.

Que disposa de **diversos itineraris**:

* que s'adapten al **punt de partida de les persones**, a la seva concreta experiència espiritual, i no a l'edat de referència. No són tant uns itineraris cap a Déu, sinó **en Déu** i des de Déu segons el lloc de partida respecte l'opció pel seguiment de Jesucrist. En el centre hi ha la persona en la seva llibertat, cridada i interpel·lada per Déu,

-
14. (en ordre alfabètic): afectiva (autoexpressió de sentiments, comunicació afectiva, ...); autoconeixement (esforç i interès per conèixer-se, comprendre's, analitzar-se,...); corporal (cos, salut, energia vital,...); creences (sentit de la vida, transcendència, cosmovisió, ...); espiritual (saviesa de la vida, ètica, valors, honestedat, ...); intel·lectual (capacitats mentals, lectures, capacitat de resoldre problemes, anàlisi de la realitat,...); laboral (habilitats, destreses, competència, responsabilitat, ...); sexual (identitat sexual, fruïció, expressió, comunicació, ...); social (adaptació, obertura als altres, flexibilitat,...); sociopolític (participació, compromís, talant democràtic, solidaritat en dimensions comunitàries, ciutadania,...) García-Monge, J.A. "Treinta palabras para la madurez", Desclée de Brouwer, 10ª edic. 1998.
 15. La Proposta de Pastoral de Joventut de Catalunya i Balears. Secretariat Interdiocesà de Pastoral de Joventut.. p. 6-10, 1998, parla dels següents criteris teològics i pastorals: l'atenció als joves i a la seva realitat, la centralitat del misteri de Jesucrist, l'arrelament en la comunió eclesial i la necessitat d'una espiritualitat encarnada.
 16. "És un procés unitari que tenint present allà on es troben els infants i joves, els estimula i acompanya a desenvolupar totes els seus recursos humans, els orienta a la trobada amb Jesucrist i el seu seguiment, els fa madurar una responsable pertinença social i eclesial fins a la descoberta de la pròpia vocació en el compromís de transformació del món segons el projecte de Déu." J.Mª Maideu, "Caminos para la fe" (en premsa).
 17. J.Mª Maideu, "Caminos para la fe", p.7-8 (en premsa).

mitjançant la vida... Per tant, hi ha **punts d'arribada diversos**;

* que són **aplicacions concretes del projecte marc** a destinataris i contextos determinats i diversificats; que **eviten les improvisacions** (amagades amb la paraula “espontaneïtat”), fugen de “remeis” d’urgència i eviten l’estancament en llocs comuns “de sempre”;

* que **passen de llarg** dels individualismes, les presses, les fragmentarietats i **posen l’accent en els binomis** personalització – socialització, orientació – gradualitat, experiència – prospectiva de futur.

En la formació cristiana dels infants i joves que ens trobem a casa nostra imagino aquests **tres** escenaris per als **Itineraris**:

Per a aquells que volen seguir Jesucrist: Aquest Itinerari ha de posar l’accent en l’acompanyament personal i l’experiència comunitària, d’**aquells que ja s’han compromès en la seva opció** de deixebles i en la iniciació cristiana (personalització de la fe mitjançant una experiència aprofundida de pregària feta hàbit en la vida quotidiana, la vivència habitual dels sagraments, el compromís en la caritat i la solidaritat, la vida de la comunitat cristiana on compartir l’experiència fonamental de Jesús), **amb aquells amb una certa vivència poc personalitzada (2.1. Itinerari específic d’iniciació cristiana)**

I per a qualsevol persona que s’acosta a una presència d’Església, (tant si són indiferents o contraris a la

realitat de la fe, com si no s’han plantejat la transcendència o en tenen vivències diverses a la cristiana, com si han optat per Jesucrist, de cara a què lliguin aquesta opció amb el sentit de la vida i l’espiritualitat) **(2.2. Itinerari específic de recerca del sentit de la seva vida i 2.3. Itinerari específic d’educació de la interioritat i l’espiritualitat)** amb la certesa que ajudant a captar el sentit de la vida i ajudant a contactar amb l’espiritualitat els oferim la possibilitat de trobar-se amb l’Altre

Els presentarem breument:

2.1. Un itinerari de formació específica per a aquells que volen seguir Jesucrist, en el qual es privilegia

2.1.1. L’experiència religiosa cristiana

És a dir, viure, en l’àmbit de la comunitat cristiana i per l’acció de l’Esperit Sant, la trobada amb el Crist ressuscitat que ens mena a una **nova identitat** personal manifestada en un estil de vida caracteritzat per la sortida d’un mateix.

Experiència que es dona “en el temps” (la vida, la història personal i social, l’esdevenir, el futur...) i en la sacramentalitat del món. Per tant, ha de ser una **iniciació experiencial al misteri** del Déu encarnat i manifestat en Jesús, més important per la radicalitat i imprevisibilitat del seu amor que per la comprensibilitat racional

Aquesta trobada amb el Crist es fa més per la transmissió compartida que per la informació doctrinal i condueix

a una **espiritualitat** que recupera la centralitat de Jesucrist com a experiència alliberadora i de relació; que educa la mirada contemplativa i la pregària personal i comunitària; que celebra i transfigura la vida terrena sense condemnar cap dels seus aspectes vitals; que ajuda a ser persones lliures, creatives i autònomes; que afavoreix l'autorealització i empeny al compromís.

2.1.2. La construcció de la identitat personal

On el Déu Pare de Jesús i el Crist ressuscitat entren en la interpretació del meu passat (la meva història), present (la imatge que ara tinc de mi) i futur (els meus ideals).

Aquesta identitat personal “cristiana” es va construir per acumulació **d’experiències interiors**, per experimentació i ajuda a respondre “jo qui sóc?” (relació profunda amb l’Abbà) i “jo què vull fer amb la meua vida?” (passió per la causa del Regne, a partir dels més febles).

Davant la necessitat de trobar identitat hi ha la proposta de viure com a fill de Déu, obert a la transcendència; davant la recerca de pertinença hi ha l’oferta de la comunitat cristiana com nou estil de relació; davant la recerca de sentit hi ha la proposta del Regne com motor i horitzó de la pròpia vida¹⁸.

En la praxi pastoral, s’accepta el procés lent d’autocreixement (i per

tant d’errors i heterodòxies doctrinals i heteropraxis morals) d’uns joves que es van estructurant molt més lentament (en el coneixement d’ells mateixos, en l’elecció de vida, en l’estructuració del desig i la voluntat,...). S’accepta perquè es creu en el poder sanador de la relació amb Déu que allibera, purifica i potencia. Per això, s’accepten com a “bons” tots els punts de partida: les ganes de recerca, el relativisme, el camí de l’estètica, les ganes de fer-se preguntes, el goig de donar-se als altres encara que sigui ocasionalment... per tal d’ajudar a cadascú a trobar la pròpia identitat.

2.1.3. L’opció per la justícia i la solidaritat

On el **Déu, Pare de Jesús, m’envia** per la força del seu Esperit a anunciar la bona nova als pobres, als captius la llibertat, la vista als cecs, la llibertat als oprimits¹⁹ ... I que s’ha instaurat l’any de gràcia dels Senyor, **amb signes...**

Aquesta opció es va construir per experiències que relliguen el Crucificat amb els crucificats: on allò important no és el que faig des del meu poder, sinó les trobades que es transformen en experiències interiors enmig de les quals trobo el Déu cristià.

Sortint en fora d’un mateix i de la pròpia comunitat, al servei dels pobres, es fa veritat la trobada concreta amb d’altres creients i no creients,

18. Garai berriak. Por un nuevo impulso de la pastoral con jóvenes. Plan estratégico 2005-2009. Delegación Diocesana de Pastoral con Jóvenes. Vitoria-Gazteiz.

19. Lc 4, 16-21.

compartint la “catolicitat” de la crida a rentar els peus...

Assumir la dimensió social de la fe porta a viure la contraculturalitat davant l'estil de vida consumista que ens imposa el sistema econòmic i la llibertat davant d'opcions polítiques que volen capitalitzar l'evangeli.

Aquests tres elements bàsics de l'itinerari només són possibles de recórrer si es compta amb **agents de pastoral, educadors en la fe**, disposats a precedir, acompanyar i seguir els infants i joves.

On es troben aquests educadors de la fe? En les **comunitats cristianes**, en les **famílies**. Eduquen la fe per la seva **coherència personal i institucional** i gràcies a una **formació** que els hi dóna identitat i recursos comunicatius.

Aquests són, per a mi, avui els quatre punts *neuràlgics* que fan possible educar en la fe els infants i joves.

1. *El marc de referència*: la comunitat cristiana

Cal la **creació – animació de comunitats cristianes de referència**²⁰, perquè el cristianisme sociològic, aquell

derivat de l'ambient social, no té futur.

Per tant centrar-nos en comunitats cristianes:

- D'entrada, per als *agents pastorals*...
- Com objectiu, per a *tots els creients*,
- amb aquestes *finalitats*: ajudar a viure la trobada amb Déu; fer experiència concreta de fraternitat (“recinte de veritat i amor, de llibertat, de justícia i de pau on tots hi trobin motius per a seguir esperant”); fer una necessària i seriosa iniciació cristiana que porti a la personalització de l'experiència de fe i a la pertinença comunitària i eclesial; acollir les noves preguntes, les noves inquietuds, les ganes de celebrar la Vida i el compromís que tenim els cristians; acompanyament personal i grupal; ser referències visibles, observables: espai de socialització religiosa i referència comunitària adulta.

2. *Cura del lloc natural de la formació*: la família

Cal seguir centrant els esforços en **la família cristiana**²¹, lloc “natural” de la formació dels fills²²: El testimo-

20. CPT, 1e. “El Concili urgeix, per tant, la revitalització, la vertebració i l'articulació de totes les comunitats cristianes...”

21. Benet XVI: “Les famílies cristianes constitueixen un recurs decisiu per a l'educació en la fe...”, a *Família i comunitat cristiana: formació de la persona i transmissió de la fe*. Discurs d'obertura del Congrés eclesial de la diòcesi de Roma, 6 de maig de 2005.

22. CPT, 41: “El Concili lloa les famílies cristianes...i els esforços que fan per l'educació dels seus fills i les encoratja a avançar més en l'intent d'obtenir-ne l'educació integral (intel·lectual, afectiva, sexual, social, religiosa i vocacional). ...els pares hi tenen un paper insubstituïble i una responsabilitat irrenunciable... ...els educadors i catequistes amb els quals cal col·laborar”.

ni familiar o la coherència de la família són bàsics en l'educació a la fe, tot i que els agents socialitzadors tradicionals (família²³, escola²⁴ i mitjans de comunicació social²⁵) ja no compleixen el rol assignat fins ara.

El testimoni familiar o la coherència de la família són bàsics en l'educació a la fe.

Malgrat tot, si l'experiència religiosa va lligada a la transmissió en nissaga, caldrà apostar per la funció essencial de la família²⁶: socialitzar o educar els fills²⁷ transmetent valors, creences religioses, normes de com-

portament social, models valuosos i socialment desitjables d'home o de dona, etc. tot implicant els adults de les famílies en la transmissió de l'experiència de fe²⁸.

3. La formació continuada dels animadors i el mètode nou:

Cal apostar per la **formació continuada**²⁹ de cara a tenir un tipus d'animador, creient convençut, **amb un estil propi**: avesat a contactar amb el propi món interior i a acompanyar "els camins cap endins" dels seus acompanyats (preparació per seguir processos personals de vida); amb capacitat d'ésser proper, d'escoltar i d'orientar "les poques" persones que anima³⁰; amb una confiança absoluta

23. Tenint presents la coexistència de diversos models familiars i la novetat de la seva presència pública: parelles de fet, famílies monoparentals, parelles homosexuals, llars unipersonals, parelles lliures i unides.
24. Les classes de religió no han servit per a res a la meitat de la població juvenil. Ha servit "de molt" a un 13% de centres privats i un 7% de públics.
25. Els MCS donen més informació religiosa. El seu format és laïcista, secularista o anticlerical... Els infants i joves tenen dificultat d'organitzar aquesta informació per la manca de "memòria religiosa" de la nissaga cristiana.
26. Pares i fills pensen molt diferent en matèries com el sexe, les relacions de parella, l'oci; en matèria religiosa, però, hi ha poques diferències per la secularització. A més a més, en parlen poc i li donen poca importància..
27. La forma de convivència més sovintejada en el món juvenil: sense parella, sense fills, amb els pares. Uns 9 milions de joves entre 15 i 35 anys viuen amb els pares a l'Estat espanyol.
28. Els "Informes de la Juventud" de 1999 i de 2002 han remarcat el trencament de la socialització religiosa dels infants a casa, fenomen comú a molts països europeus, al costat de la pèrdua de la memòria religiosa, del record de pertinença a una nissaga, a una gran família cristiana de moltes generacions. Sense aquesta memòria, les poques experiències i vivències religioses personals deixen de tenir marc de referència i, per això, sentit real per als infants i els joves.
29. CPT, 47: "Els bisbes oferiran un pla de posada al dia i de formació permanent de tots els subjectes actius de la pastoral, en el termini de deu anys".
30. CPT, 1d: "L'evangelització brolla allà on s'estableix l'encontre entre persones. Amb una relació positiva, amb una comunicació interpersonal. Quan hi ha caritat i amor, s'obre la porta a la Bona Notícia, que ve de Déu".

en l'interès de Déu per la seva tasca pastoral i en la crida a cada infant i jove a Viure; amb la llibertat interior de sortir dels “caminadors segurs”: l'exactitud racional de la formulació de la fe i l'exigència de la moral, i esdevenir “un espai on les condicions no existeixen”... Una concreció: tenir la capacitat de crear nous espais plurals de trobada i d'anunci referencials per als infants i joves; centrat en facilitar vivències de l'amor de Déu manifestat en Jesús, més que en assegurar formulacions exactes i pertinents, potser teòriques, de l'existència o no de Déu; amb un llenguatge narratiu entenedor que recuperi l'estil anunciador de Jesús de Natzareth i expressi la fe en formes culturalment acceptables i comprensibles; amb capacitat de treball en equip (parròquia, esplai, escola, arxiprestat, bisbat) i en xarxa (amb altres col·lectius, organitzacions, plataformes eclesials i socials) per estalviar recursos i apostar pel que anunciam: és millor compartir!

Val la pena insistir en la **coherència** de plantejaments i d'accions des de la infància fins a l'adulthooda dispo-

sant d'un projecte eclesial marc, d'itineraris diversificats i d'una bona programació vertical³¹ que es desplega en aquests tres aspectes: el sentir, el conèixer i l'actuar.³²

Els principals nuclis formatius són aprofundits progressivament en espiral per tal d'ajudar a fer el llarg procés de personalització i de socialització de la fe, el llarg procés d'aprenentatge del compromís creient i la descoberta de la pròpia vida invitada a ser viscuda vocacionalment³³.

Es dona un notable **canvi de mètode**: del “camí a la xarxa”. Estem parlant de processos en espiral, oberts, personalitzats, amb grans línies definides que porten a concrecions ben diverses, amb ofertes educatives diferenciades des de les quals s'està en condicions de brindar un camí d'educació integral.

4. L'honestedat personal – la coherència institucional:

Apuntem la importància de viure personalment allò que s'anuncia i de vetllar que el llenguatge (verbal i no

31. Val a dir, també, que malgrat l'existència d'aquesta programació vertical, les situacions personals avui són tan personalitzades que caldrà tenir la capacitat d'adaptació dels continguts a l'experiència personal de cada jove interessat a seguir Jesucrist.

32. L'aspecte **sentir**, si no es planteja d'una forma superficial (parlaríem aleshores de sentimentalisme), respon a la pregunta: “què mou a la persona en aquesta edat?” Ens referim doncs a sentiments arrelats en la personalitat i treballats. L'aspecte **conèixer** respon a la pregunta: “què pot entendre la persona en aquesta edat?” Aplega els coneixements, els conceptes i temes que poden treballar-se en cada moment de la vida. A partir del coneixement podem arribar a modificar la nostra acció, també podem enriquir el nostres sentiments. L'aspecte **actuar** respon a: “*què pot fer la persona en aquesta edat?*” Reuneix aquelles habilitats i accions que són capaços de practicar els nois i noies.

33. A. Domènec, “Un procés d'evangelització en el món jove”, Trobada Diocesana d'Animadors de Pastoral Juvenil. Delegació Diocesana de Pastoral de Joventut. Arquebisbat de Barcelona, 1999, p. 19-24.

verbal) de les nostres institucions vagi en la línia d'allò que volem transmetre: l'amor incondicional de Déu, que en Jesucrist ens fa germans. Val a dir, també, que l'estil de les persones d'Església hauria de viure's no només en el si de la comunitat cristiana, sinó especialment en la societat civil, en general, i familiar en concret.

2.2. Un itinerari de formació específica en la recerca de sentit de la vida³⁴ per a totes les persones que s'acosten a les nostres institucions educatives

2.2.1 Justificació

Sovint, en observar les incoherències en els comportaments i en els criteris de persones del nostre món, afirmem que hi ha una crisi de sentit. Quan, des de la mentalitat d'educadors i educadores d'infants, adolescents i joves, valorem els enfocaments que aquests van prenent, apuntem que a molts d'ells els ha mancat una clara proposta educativa per a prendre opcions de fons en les seves vides. Volem subratllar que, independentment de posicionaments respecte dels valors i del fet transcendent, la recerca de sentit a la vida és l'espai comú on trobem tots els adolescents i joves que

passen per qualsevol institució educativa i, al mateix temps, la tasca més valuosa que cada persona ha de resoldre per a ser feliç en la vida.

Pedro González Blasco³⁵, en l'"Informe Jóvenes 2000 y Religión", analitza si els joves es plantegen o no les qüestions vitals: el sentit de l'existència, el mal, el dolor i el seu significat, el fracàs, la violència en el món. El resultat és que ho fan una immensa majoria, i que ho fan sovint. Els amics són els grans confidents, tot i que els pares encara conserven una certa importància, i en darrer terme, són els més influents. Els professors i els capellans són, simultàniament, poc consultats i tan influents com els amics.

Fa anys qualsevol interrogant, problemàtica humana o circumstància social, eren terreny abonat per propiciar la pregunta religiosa i el plantejament creient de la vida, o bé l'ocasió adient per introduir Déu dins l'entramat social i l'organització dels pobles. La situació actual és força diferent. La nostra cultura, considerada globalment, tot i que valora la persona i el que possibilita la seva construcció, la seva realització i la seva felicitat, es mostra reticent a l'hora d'admetre la llavor de l'Evangeli dins els seus esquemes.

34. En la inspiració d'aquest itinerari tenim de fons el document "La pregunta sobre el sentit de la vida i l'obertura a la dimensió religiosa", de Miguel Angel Calavia. Delegació de Pastoral Juvenil. Salesians. Barcelona. 2001 i "La pregunta sobre el sentit de la vida i l'obertura a la dimensió religiosa. Una proposta en forma d'itinerari", Quaderns de Pastoral Juvenil, 7. Col·lecció La Sínia. Delegació de Pastoral Juvenil. Inspecció salesiana de Barcelona. 2003 (edició de treball).

35. González Blasco, P. Socialización religiosa de los jóvenes. Informe *Jóvenes 2000 y Religión*. Fundación Santa Maria. 2004.

La nostra tasca educativa capta, des de fa temps, la repercussió d'aquesta situació sociocultural en la vida dels joves. Llegim aquesta situació com "un signe dels temps" i volem oferir propostes pastorals que ajudin els nostres destinataris a preguntar-se pel sentit de la vida i a descobrir-lo, i a obrir-se a la dimensió religiosa.

L'educació a la recerca del sentit de la vida no és una qüestió al marge de les finalitats de les institucions educatives³⁶. Pertany a la seva essència. En els centres religiosos i en els centres laics cal educar per viure amb sentit, amb grans o amb petites raons, immanents o transcendents, absolutes o relatives. Educar per viure amb sentit i per descobrir que val la pena viure i lluitar per ser feliços es fa fent emergir de l'interior de cada persona tot allò latent que hi existeix. I aquest procés va més enllà de la instrucció: fa referència a desvetllar interrogants sobre el sentit de la pròpia vida, de la realitat que ens envolta, de la història globalment considerada; abasta el conjunt d'accions a desenvolupar dins i fora de la institució educativa, en les quals la persona es va posicionant i va decidint les següents passes a fer enmig d'una experiència vital plena de novetats i de situacions imprevistes.

2.2.2 Fonaments d'aquest Itinerari

La relació educativa amb els infants i joves d'aquest començament de

*Educar per viure
amb sentit i per
descobrir que val la
pena viure i lluitar
per ser feliços.*

segle ens empeny a fer una *proposta educativa determinada, específica, alternativa*. Posa especial èmfasi en acompanyar els processos de participació, individual i col·lectiva, al voltant de projectes d'activitats, de coneixements, de servei, i en l'oferta de totes les propostes des d'uns equips que fan experiència d'unitat, de comunitat. Es basa en el contacte amb els joves allà on ens els trobem i en l'adaptació de l'Itinerari, per tal de dinamitzar els seus mecanismes interiors i que així puguin créixer en plenitud enmig de contextos de mort o de desesperança, de buit o d'immediatesa, de confusió o de relativisme.

Estem profundament convençuts que hi ha un *estil educatiu* que afavoreix la nostra proposta. Aquestes són les principals conviccions: que les nostres institucions siguin un espai de recuperació del sentit, de la paraula, de l'autoestima, del protagonisme, de la solidaritat, de la tendresa i de la fraternitat, i que parteixin més de gestos alliberadors que de paraules i de discursos; que els educadors ajudin a generar la connexió amb el Transcendent sense proselitismes tancats, i que

36. Torralba Rosselló, Francesc.: "Explorar el sentido de la realidad". Edebé, Col. Innova 13, 2000, pp. 160-178.

sàpiguen lluitar contra criteris d'eficàcia, de prestigi i d'adoctrinament, tot trencant amb els criteris de força i de poder; que els joves siguin respectats en els seus processos personals, perquè es creu en la seva responsabilitat en les passes a fer en el seu camí.

Els elements fonamentals per a dur a terme la nostra proposta són:

1. L'ambient, com a expressió de la globalitat de la institució educativa

Apostem per la creació d'una atmosfera educativa, l'ambient, que faci possible que en la pràctica ja es visqui allò que proposem.

2. Les relacions interpersonals càlides entre els membres de la comunitat educativa

Per precedir, acompanyar i seguir el camí d'una persona, cal que hi entri en joc un cor proper, estable i constant. Això ho faciliten les relacions positives, l'acollida singular, la relació directa, el coneixement profund, i l'actitud cordial, afectuosa, càlida i basada en el respecte mutu amb cadascú.

3. Les actuacions específiques dissenyades per avançar en l'itinerari

L'itinerari està dissenyat assenyalant les capacitats que a cada moment de la vida es poden assolir. Cada capacitat es pot treballar en moments plurals. Hi ha, per això, moments destinats a treballar específicament i sistemàtica algunes qüestions.

2.2.3 El que imaginem a l'horitzó

Quan s'inicia un itinerari normalment hi ha un destí, un final, un punt

d'arribada a l'horitzó. En fer-nos la pregunta d'on porta aquest Itinerari ens ve aquesta imatge:

- **Unes persones amb un projecte de vida**, expressió de les possibilitats de futur descobertes en la pròpia vida, en la globalitat de la Vida. I això perquè han practicat activitats i habilitats per trobar la seva orientació vocacional, vencent la visió fatalista de la vida i optant per processos d'autonomia; s'han projectat vers el futur a partir d'una actitud responsable en el present; han practicat l'autotranscendència.
- **Unes persones obertes a la "interioritat"**, a l'espiritualitat, a la recerca, al qüestionament sobre les grans preguntes de la vida (el seu origen, el seu valor, la seva utilitat i finalitat). Unes persones, doncs, que enmig de la col·lectivitat saben donar resposta individual a les preguntes fonamentals sobre el sentit de la vida i que construeixen una visió de l'existència coherent i mobilitzadora, en constant evolució.
- **Unes persones en relació amb el Transcendent**, amb capacitat de comprendre les Notícies de Déu escampades en el món i amb disposició de relacionar l'experiència de transcendència amb el camí fet per Jesús de Natzaret.

2.2.4 Una proposta en forma d'itinerari

La nostra proposta en forma d'itinerari vol ajudar, respecte al tema del sentit, a oferir possibilitats d'avenç i a

aclarir el buit o el caos en què es poden trobar les persones joves. Vol afavorir, en primer lloc, la descoberta de significat. Per fer això, no n'hi ha prou en posar nom als valors. Fem un pas més. Ens atrevim a *oferir itineraris de recerca de sentit*.

Proposem un itinerari en tres moments, que ajudin a personalitzar la pregunta profunda sobre el sentit de la vida: *Expressa't*, *Pregunta't*, *Tria i Respon*, i permetin descobrir les *Notícies de Déu* en la vida de cada dia

- Expressa't:

Posem l'expressió a l'inici del nostre itinerari perquè considerem imprescindible que els infants, joves i adults creixin amb la capacitat de manifestar i de verbalitzar llurs necessitats i desigs, des dels més superficials als més profunds. Cap veu no és insignificant quan és expressió d'un mateix.

En la nostra concepció cristiana de la vida, ens importa l'expressió, perquè porta a la personalització de l'experiència religiosa i a la decisió personal davant les propostes i invitacions que vénen de Déu.

En aquest moment de l'itinerari volem ajudar a desenvolupar les capacitats de descoberta, d'identificació, d'anàlisi crítica i la comunicació.

Descoberta com a capacitat de "donar nom" a valors, comportaments, noves experiències, desigs; *identificació* com a capacitat de "distingir" necessitats, aspiracions, estils de comunicació; *anàlisi crítica* com a capacitat de "comprendre" el que pas-

sa a l'interior i a l'exterior d'un mateix; *comunicació* com a capacitat d'"externalitzar" i de "formular" de forma personal els sentiments, afectes, vivències i motivacions.

- Pregunta't:

Aquest moment de l'itinerari parteix de l'expressió de les necessitats i desigs que hi ha en la persona (del tipus que siguin: biològic, material, afectiu, intel·lectual, espiritual...) per ajudar-la a passar d'una percepció superficial o epidèrmica cap a una vivència més profunda de les pròpies experiències de vida.

Ens interessa que la persona vagi trobant respostes que la portin a nous interrogants per solucionar. En el nostre horitzó educatiu hi ha un escenari de persones, actors protagonistes, que cerquen i troben entre preguntes i respostes.

En vistes a alimentar la disponibilitat a l'experiència espiritual i a la fe, interessa posar la persona en contacte amb experiències, pròpies o d'altres, que qüestionin la normalitat de la vida de cada dia i el "pensament únic" que transmeten els mitjans de comunicació. És la via per reconèixer les escales de transcendència que s'amaguen en la vida ordinària i que, tard o d'hora, podran ser identificades i anomenades. La pedagogia del preguntar-se i del preguntar es manifesta com un excel·lent caminador que porta el deixeble a trobar-se amb la veritat de si mateix, dels altres i de Déu.

En aquest moment de l'itinerari volem ajudar a desenvolupar les capaci-

tats d'interrogació, de percepció, de coneixement, d'anàlisi crítica i la autoavaluació.

Interrogació i percepció com a capacitat de "captar la realitat" tal com és i el propi paper en ella; *coneixement* com a capacitat de "comprensió" d'un mateix i dels valors i disvalors culturals i socials; *anàlisi crítica* com a capacitat de "comprendre i valorar" el que passa en l'entorn social; *autoavaluació* com a capacitat de "dir-se la veritat" davant les pròpies actuacions i els silencis sense resposta.

- **Tria i Respon:**

Anant al fons del significat de preguntar-se, ens trobem amb la recerca, més o menys conscient, de sentir per a la pròpia vida. Per això, en el nostre itinerari ens interessa ajudar a plantejar el tema de la recerca i l'opció del sentit per a la vida de cada persona. Ho plantejarem com a conseqüència natural per a una persona que s'expressa i es pregunta: qui és capaç de verbalitzar el més profund de les seves necessitats i desigs descobreix la possibilitat de moltes respostes a diversos nivells de profunditat i és invitat a escollir la seva.

No n'hi ha prou a plantejar la importància d'un sentit a la vida o la descoberta dels diversos sentits, entre ells el cristià, presents en la vida i en l'ambient que viuen les persones. Les esmentades experiències es poden quedar en una dada més, merament teòrica, del context sociocultural.

Posem la persona en situació de mirar les múltiples respostes que es donen en el propi entorn sociocultural,

facilem les eines per a la captació del que ofereix cada opció per a la realització personal, i invitem a l'opció lliure i decidida d'aquell sentit de la vida que més la faci possible.

Els valors de l'espiritualitat apunten a uns estils de vida concrets. La nostra concepció cristiana de la vida també està marcada per uns valors i uns disvalors que faciliten el discerniment i l'opció.

En aquest moment de l'itinerari volem ajudar a desenvolupar les capacitats de contrastació, d'anàlisi de situacions, d'autoconeixement, d'auto-definició, de projecció i d'execució.

Contrastació com a capacitat de "distingir" entre estils de vida i les seves conseqüències; *anàlisi crítica* com a capacitat de "comprendre i valorar" el que passa en l'entorn personal i social; *autoconeixement i autodefinició* com a capacitat d'"aposta personal" per un estil de valors lliurement assumits i expressats; *projecció i execució* com a capacitat de "dur a la pràctica" quotidiana el resultat del propi discerniment

La persona que expressa què és el que vol, que es pregunta i que distingeix entre diversos sentits, pot descobrir la font d'on raja el sentit cristià de la vida; pot ser capaç de descobrir que, si els creients viuen d'una manera concreta, no és perquè tenen un caràcter determinat o un voluntarisme ètic, sinó perquè reconeixen la presència de Déu en l'entorn de la vida i de la cultura i capten com ha viscut aquesta presència Jesús de Natzaret.

En els tres moments de l'itinerari oferim les eines per a captar les noti-

cies de Déu, en una societat que sembla que les amagui o que les minimitzi. Unes eines que puguin ser captades per les persones, grans o petites, com a Bona Notícia de part de Déu, precisament perquè connecten amb les seves experiències radicals de vida, unes eines que són rebudes positivament, encara que vinguin des de fora. “*Senyor, a qui aniríem? Tu tens paraules de vida eterna*” (Jn. 6, 68).

L’escolta de les notícies de Déu implica un procés que va des d’experimentar el sentit transcendent de la vida, identificat amb el desig d’Absolut i Infinit en les experiències profundes de la nostra vida (felicitat, amor, llibertat, justícia...), fins a identificar aquesta Transcendència com el Misteri de Déu, revelat en la persona de Jesucrist. Per això en el nostre Itinerari, ajudem a personalitzar certs valors de l’anomenada pedagogia del llindar, que a més a més de contribuir a donar una més gran qualitat humana a la pròpia

vida, obren les portes a la Transcendència. Més endavant, i a partir de les experiències positives i negatives, acompanyem a identificar aquesta Transcendència amb el Déu manifestat en la persona de Jesús, presentant el Déu Bíblic i el Misteri de Crist des de les claus que mouen la vida de les persones.

2.3. Un itinerari de formació específica de la interioritat³⁷ i l’espiritualitat per a totes les persones que s’acosten a les nostres institucions educatives.

2.3.1. Justificació

La Convenció sobre els Drets dels Infants, aprovada per les Nacions Unides l’any 1989, (ratificada per l’Estat espanyol el 30-XI-90 i que va entrar en vigor el 5 de gener del 91) parla específicament dels drets religiosos i espirituals dels infants, tot precisant que els mots *religiós i espiritual* no són sinònims.

El mot <i>espiritual</i> fa referència a aquells <i>drets</i> relacionats amb la vida i que són humanament universals.	Els <i>drets religiosos</i> es refereixen a unes opcions humanes en el marc educatiu.
El <i>dret espiritual</i> es refereix a l’estimulació i al desenvolupament d’una capacitat humana sensible.	El <i>dret religiós</i> fa referència a la llibertat d’adoptar i d’exercir un nivell metafísic (en la creença, la conducta i el culte).

37. J. Otón, “Educar la interioridad”, Sal Terrae 91 (2003) 5-17; X. Melloni, “Accesos a la interioridad”, Sal Terrae 91 (2003), 33-42; E. Andrés-J. Osúa-J. Otón, “Talleres de interioridad: una propuesta pastoral”, Sal Terrae 91, (2003) 43-56; E. Andrés, “Els joves davant el silenci i la meditació”, Propostes de Pastoral de Joventut 6 (2005), 11-24; E. Andrés, “En camino hacia el interior con los jóvenes”, Misión Joven 336-337 (2005), 8-19; J.L. Pérez Alvarez, “Interioridad y pastoral”, a La Interioridad: un paradigma emergente, PPC (2004), 69-86.

Els *drets espirituals* fan referència a unes capacitats humanes innates.

Els *drets religiosos* estan relacionats amb la cultura i són específics d'una població.

Aquesta distinció de termes i la concreció dels drets espirituals i religiosos³⁸ de cada persona subratlla el tema de la seva importància educativa i l'àmbit específic d'ambdós.

L'educació **religiosa** (conviccions, motivacions i praxi) té el marc en la comunitat de creients i el suport fonamental de la família i/o l'escola i té en la llibertat d'opció un requisit fonamental.

L'educació **espiritual** és imprescindible per a cada infant, i qualsevol institució educativa ha d'incloure-la necessàriament com a instància d'educació integral dels infants i joves que se li acosten.

2.3.2. *Educació de la interioritat i l'espiritualitat*

Per protegir i desenvolupar els drets espirituals cal **educar la interioritat**, la qual no es redueix a un simple aprenentatge de tècniques d'introspecció.

L'educació de la interioritat té com a objectius ajudar a **unificar la persona**, tant en la dimensió física com en la psicològica i espiritual, i **construir la unitat** amb els altres, amb la natura i amb l'Absolut.

Aquesta educació vol ajudar a **superar la superficialitat** de vida que, funcionant normalment de forma compulsiva, es preocupa més de les quantitats, les seguretats i les immediateses que de la qualitat, gratuïtat, la confiança i dels processos lents que es generen en el cor humà, típics de la interioritat. La seva verificació és una exterioritat coherent i profunda.

Alguns dels seus **campes de treball** són l'obertura a la transcendència, la recuperació de l'expectativa, l'experiència de comunió i el compromís solidari per la justícia.

Les **dimensions** de la interioritat que és important educar, de forma experiencial, són: els **valors** predominants des dels quals la persona discerneix i reconeix la realitat; la **força interior** que dinamitza les nostres iniciatives i ens dona les **raons de fons** per a viure; la **sensibilitat** educada i oberta a l'alteritat, felicitat, dolor, violència, pau, fam, ...; la valoració de la **vida** des de la donació i el respecte a allò que ve de fora.

Això es pot fer treballant els següents **continguts** essencials: el treball corporal, per a unificar el cos amb la dimensió interior de la persona; la

38. J. Bradford, "Els drets espirituals i religiosos a la Convenció de 1989", Catalunya Cristiana, 14-11-96, p.20-21; R.Gasol, "La enseñanza religiosa escolar", Edebé, 1997, p.16-17.

integració emocional, per a l'autoco-neixement i la descoberta de la individualitat de l'altre; l'obertura a la transcendència, per a ajudar a plantejar preguntes fonamentals de la condició humana

La majoria de les religions entenen l'interior de l'ésser humà com l'escenari de diàleg amb l'Absolut. Educar la interioritat, per tant, implica **treballar la dimensió espiritual** de la persona. Expressat en sentit religiós, **educar l'espiritualitat** és educar la recerca i la trobada amb l'Altre, en qui ens trobem i recuperem la pròpia identitat.

2.3.3. Moments educatius del procés:

1. EDUCACIÓ A LA SORPRESA I LA PREGUNTA:

És educar la possibilitat de *meravellar-se, d'una manera ordinària o intensa*. Els principals escenaris per a aquesta educació són:

- **L'obertura a la natura:** contemplació, bellesa, misteri, pertànyer a un cosmos que provoca admiració, ganes de saber, responsabilitat activa
- **L'obertura a la transcendència:** descoberta de les crides exteriors per a interioritzar-les, obrint-nos a un procés d'interrogants i de recerques que van més enllà d'allò immediat.

2. EDUCACIÓ A VIURE AMB SATISFACCIÓ I SENTIT:

És educar la possibilitat de *viure experiències personals, ordinàries o profundes, de joia*. Els principals

escenaris per a aquesta educació són:

- **La vida conscient del quotidià**

L'atenció al concret de cada dia, extern i intern, i l'anotació d'impressions, pensaments, suggeriments com a forma d'interioritzar les pròpies vivències per a que no s'escolin per excés d'inputs. L'aprenentatge a viure la consciència corporal: la respiració, el moviment, els senzills actes de cada dia, com a forma d'atenció vigilant i de connexió amb la totalitat, com a forma d'interiorització de l'acció.

- **La recuperació de l'expectativa:**

Experiència interior que ens duu a lluitar pel canvi i el progrés en les diverses situacions de la vida, a nivell personal i social, essent la més important expectativa: trobar sentit a l'existència personal i social.

L'amor actiu té dues dimensions complementàries: la transcendència i l'expectativa. Són el dinamisme interior dels valors i els afectes.

3. EDUCACIÓ A LA PAU INTERIOR:

És educar la possibilitat de *gaudir d'un sentiment, normal o excepcionalment profund, de serenitat interior*. Per aconseguir-ho cal possibilitar l'emergència d'allò que brota de l'interior i la canalització d'aquest material psíquic per aprofitar el seu potencial sense distorsionar la vida conscient.

Els principals escenaris per a aquesta educació són:

- **La cura de la interioritat en l'àmbit individual** per al coneixement de nosaltres mateixos, superant les pulsions immediates i descobrint la seva relació amb els desigs i aspiracions més profundes de la persona, mitjançant **el diàleg amb l'inconscient**: els impulsos inconscients apareixen en somnis, en situacions de descontrol, apareixen en atacs d'ira, d'angoixa, d'entusiasme, de tristot. Apareixen en la vida conscient en formes diverses: traumes, complexos, bloqueigs, inhibicions, somatitzacions; **la gestió de la negativitat**: odi, ràbia, ressentiment, culpabilitat, rancúnia, enveja, agressivitat, gelosia: el lloc fosc de l'ànima humana, l'enemic interior; **el potencial creatiu**: exploració del propi interior per a treure'n els recursos necessaris per construir la vida, per trobar les intuïcions, la inspiració, la novetat, les idees, les capacitats, els sentiments per fer un món millor. Per aconseguir-ho cal protegir espais i temps diaris per al silenci i la recerca interior, per a la contemplació i l'anàlisi de la realitat. Altrament és impossible entrar en contacte i donar sentit al més profund que hi ha en nosaltres.

4. EDUCACIÓ A LA RELACIONALITAT:

És educar la possibilitat d'ésser conscient, en grau normal o ampli, de la relació amb els altres, amb els éssers humans i, fins i tot, amb les coses. Els principals escenaris per a aquesta educació són:

- **Les relacions interpersonals**
Entrar en el propi interior per millorar la relació amb els altres. (Massa sovint els conflictes són expressió de situacions personals mal resoltes). Per aprendre a descentrar-nos. Per aprendre a viure l'alteritat com forma de transcendència personal i social, de superació de conductes tancades i egoistes, d'acollida de la pròpia responsabilitat respecte la vida dels altres.
Àrees de treball interior: El treball sobre **les projeccions** (en les relacions interpersonals repetim automàticament esquemes de comportament generats en episodis del nostre passat; el treball d'interiorització: cal identificar les pròpies projeccions que distorsionen les relacions i netejar-les); la **dimensió ètica** (el compromís ètic demana la coherència amb la pròpia interioritat. Des d'una interioritat conscient és possible el contacte amb els altres, amb la creació,...); el **diàleg intercultural** (en un món multicultural, multiètnic, per dialogar amb els que veuen de diferent manera que jo l'ésser humà, el món, l'Absolut)
- **L'experiència de comunió**:
És l'experiència comunitària que neix de la interioritat i configura totes les seves dimensions humanes, afectives, religioses,... Comunió com a fruit i font de la interioritat. Estímul de la gratuïtat, la comunicació, la participació amb els veïns i ciutadans, entre els creients. Eina per superar la

cultura individualista i fragmentària.

- **Compromís solidari amb la justícia:**

La solidaritat activa com a expressió pregonada de la interioritat, on la persona es manifesta dotada de sentit, oberta a la transcendència, necessitada de configurar l'entorn, ordenada al proïsme com un tu en llibertat, capaç de fer de qualsevol mitjà una expressió del seu món interior; la solidaritat, expressió de la misericòrdia, expressió de la interioritat del compromís per la justícia, expressió de cor remogut davant el dolor i la injustícia; la solidaritat i la interioritat, ponts per assumir opcions ètiques fonamentals: el respecte a la vida, la superació de la violència, la propietat amb funció social, la tolerància, la no discriminació ni explotació social i sexual

C. PER ACABAR

Fins aquí aquestes planes que han nascut com “una” proposta de reflexió operativa sobre la pastoral a fer amb els infants i joves a casa nostra³⁹.

Em sembla que ha quedat prou clara la nostra convicció: ens cal inventar nous camins en la pastoral per a que tots els infants i joves puguin créixer

Cal inventar nous camins en la pastoral per a que tots els infants i joves puguin créixer integralment.

integralment, des d'on es troben i són. Ja no podem parlar de recorreguts uniformes i majoritaris. Ens toca repensar-ho gairebé tot. Ho diem amb seguretat i senzillesa, especialment quan vivim en una realitat eclesial en la qual sembla que ja està tot fet i que qualsevol innovació pot ser titllada d'experiència perillosa.

Vivim uns moments en els quals cal treballar molt a fons amb els joves que s'entusiasmen amb Jesucrist. No podem pas perdre el temps amb superficialitats epidèmiques, per més entusiasmanents i multitudinàries que hagin sigut, que desapareixen a la segona rentada. Cal el treball lent i a fons, el dia a dia, la personalització. Els nuclis forts els hem apuntat en les planes anteriors en assenyalar el primer dels itineraris. Apostem per una Església que es fa present en el món, llevat en la pasta, gràcies a cristians compromesos amb Jesucrist, amb la vida i amb la utopia de la fraternitat humana.

A més a més de l'anterior, sempre per a minories, estem convençuts que

39. Aquest escrit és fruit del treball en equip de molta gent de la Delegació de Pastoral Juvenil dels salesians. Si tens ganes de compartir itineraris per al treball pastoral amb els infants i joves, ens trobaràs com a companys de camí. Pots contactar amb en rafel.gasol@salesians.info

el millor regal que l'Església pot fer al nostre món occidental és l'oferta d'uns itineraris com el del sentit de la vida i el de la interioritat. Oferta de creixement a fons i amb continuïtat. Oferta no només "per als de casa": per a totes les persones que s'acosten a instàncies d'Església o per a la tasca missionera eclesial en el nostre Primer Món buit de sentit i d'ànima. I tot això per què? Perquè, de què li val a l'Occident tenir-ho tot, si perd el sentit de la Vida? O de què li serveixen tantes i tantes coses per omplir la cartera si s'ha apagat la veu interior que

interpel·la sobre la responsabilitat respecte la resta dels germans més petits o que convida a reconèixer la bellesa, la gratuïtat, l'autolliurament com elements d'autotranscendència?

Itineraris oberts, llargs, previstos...; itineraris que fan créixer en llibertat i en responsabilitat. Itineraris per a totes les persones: reconeixement del dret individual i col·lectiu a viure amb sentit i des de l'espiritualitat; reconeixement del deure de tota instància educativa a l'oferta integral.